

Den katolske kirke var opbygget efter den apostolske succession. De 12 apostle blev alle viet til at forkynde den kristne tro samt være sjælehyrder for de kristne menigheder. Kristus havde selv indviet dem og givet dem Guds myndighed. Særligt apostlen Peter blev fremhævet som den "klippe", kirken skulle bygges på. Han blev den første pave.

Kristi vielse er siden gået i arv fra apostlene til biskopperne igennem århundrederne. Alle biskopper fik derfor ved håndspålæggelse del i den myndighed Kristus oprindeligt gav sine apostle. Derfor kunne kun biskopperne forvandle brød og vin til kød og blod eller give et andet menneske syndsforladelse.

Alle sognepræster var ved deres udnævnelse blevet viet ved håndspålæggelse af biskoppen og havde dermed fået overdraget en del af dennes fuldmagt. Sognepræsterne var så at sige biskoppernes hjælpere, og de varetog hovedparten af sakramenterne.

Altartavlen i Ulkebøl Kirke, Mens pave Gregor 1. forrettede nadverceremonien kom Kristus frem på alteret. Fra hans fem sår løb blodet ned i alterkalken, hvilket dokumenterede den katolske kirkes tro på, at brød og vin bliver til Kristi Kød og Blod under nadveren. Foto: Jens Bruun

Det var tilstrækkeligt at overvære messen for at få del i sakramentet.

Menigheden deltog ikke aktivt.

Da man overvejende skulle stå eller knæle under messen, var der ingen stole, kun løse bænke til de ældre.

Messen skal finde sted i en kirke. Kirken er et helligt, indviet rum.

Messen var formet som en dialog mellem menighed og Gud.

Menigheden stillede spørgsmål og Gud svarede. Dialogen foregik med præsten som mellemmand, da han jo havde den gudgivne myndighed takket være den apostolske succession.

Da præsten var den, der stod for dialogen, behøvede menigheden strengt taget ikke at være til stede, messen havde samme værdi.

De fleste messer på hverdage eller ved de mange sidealtre foregik som lavmesser, hvor præsten blot gennemførte ritualet med lav stemme.

Søndagens fuldt gennemførte messe med prædiken kaldtes højmesse.

Messen var delt i to hovedafsnit, formessen og offermessen.

De bestod hver af en række bønner, salmer og rituelle handlinger.

Alle læsninger foregik på latin.

FORMESSEN

- Begynder med dagens bøn, dvs. kollekten.
- Herefter oplæsning af epistelen fra biblen. Dette foregår fra alterets sydside.
- En salme synges af præsten.
- Evangeliet læses op fra alterets nordside.
- Præsten holder en prædiken over dagens tekst under korbuekrucifikset. Prædiken holdes på modersmålet.
- Formessen afsluttedes med trosbekendelsen.

OFFERMESSEN

- Messens vigtigste del, hvor nadverens sakramente gennemføres.
- Præsten ofrer på menighedens vegne vin og brød på alteret.
- Dernæst løfter han brød og vin op i netop det øjeblik, hvor selve forvandlingen af brød og vin til Kristi kød og blod foregår. Imens knæler menigheden.
- Herefter forretter præsten nadvermåltidet, dvs. kommunionen, på menighedens vegne.
- Messen afsluttes med en velsignelse og ordene: "Ite, missa est!", som betyder "Gå, forsamlingen er sendt bort!".
- Øvrige sakramenter, dåb, ægteskab og skriftemål udføres i forbindelse med messen.

- DE 7 SAKRAMENTER

Den katolske kirke har syv sakramenter. Et sakramente er en hellig handling, som formidler Guds nåde. Den er indstiftet af Kristus, og skal indeholde både forkyndelsens ord og et ydre tegn. Kun døbte kan modtage sakramenterne. Sakramenterne kunne kun udføres af præster og biskopper. Sognepræsten kunne udføre fem af de syv: Dåb, ægteskab, nadver, skriftemål (bod) og salvelse af syge (den sidste olie.) Kun biskoppen kunne udføre: Firmelse(konfirmation) og ordination af nye præster.

1: DÅBEN

Ved dåben renses Gud mennesket for dets synder, skænker det Helligånden og optager det i den kristne kirke. I middelalderen skulle barnet dyppes helt under vandet. Vandet symboliserer renselsen og genopstandelsen.

2: NADVEREN

Nadveren symboliserer det sidste måltid, som Kristus indtog med sine apostle. Han delte brødet og vinen med disciplene med ordene om at brødet er mit legeme og vinen mit blod. Under nadveren gentages denne handling som et offer til Gud. I 1215 besluttede kirken, at brødet og vinen ved præstens ord og handling under nadvergudstjenesten rent fysisk bliver til Kristi Kød og Blod. Alterbordet er dermed både et nadver- og et offerbord.

3: SKRIFTE OG BOD

Når mennesket synder, medfører det skyld over for Gud. Kristus gav apostlene og dermed kirken en mulighed for at løse denne synd gennem tilgivelse. Man kan opnå tilgivelse og frelse ved at skrifte sine synder til præsten. Præsten tilgiver på Guds vegne og pålægger en passende straf i form af en bod f.eks. bønner, faste eller at man skulle hjælpe andre, der havde brug for det. Præsten havde fuldkommen tavshedspligt også ved dødssynder.

4: ÆGTESKABET

Formålet er at gøre forholdet helligt og give ægtefællerne styrke og nåde. Ægteskabet mellem mand og kvinde er et spejl af Guds evige og trofaste kærlighed til mennesket og er derfor helligt. Kærligheden svigter aldrig, kærligheden mellem mand og kvinde er derfor også trofast og bestandig. Det er Gud der gennem præsten føjer ægteparret sammen, og det er bindende indtil den ene ægtefælle dør.

5: SALVELSE AF DE SYGE

Populært kalder man dette sakramente "den sidste olie". Præsten salver en syg eller døende på pande og hænder med en speciel olie. Herved giver præsten syndsforladelse, trøst, mod og helbredelse til den syge.

6: FIRMELSEN

Her modtager mennesket Helligånden som gave. Biskoppen lægger sin hånd på firmandens hoved og tegner et kors på panden med en speciel olie af olivenolie og balsam. I oldkirken skete dette umiddelbart efter dåben, men firmelsen blev tidligt til et selvstændigt sakramente. Udføres kun af biskoppen.

7: PRÆSTEVIELSEN

En ny biskop eller præst bliver en del af den "apostolske succession", dvs. modtager den fuldmagt, som Kristus gav til sine disciple. Vielsen foretages af en indviet biskop gennem håndspålæggelse og salvelse.

Gennem middelalderen havde hverken stat eller konge monopol på at udøve magt i samfundet. Der var mange grupper og institutioner, der havde magt over almindelige mennesker. De stærkeste var kongen, kirken og adelen.

Gud havde givet Kirken magten til at sikre mennesket adgangen til paradiset. Gud havde indsat paven som kirkens øverste leder. Guds magt blev af paven uddelegeret til de øvrige gejstlige i Den romersk-katolske Kirke. Kirkens lokale magt hvilede på biskopperne, der var pavens og dermed Guds repræsentanter i lokalsamfundet.

Magten i det verdslige samfund udsprang af forholdet mellem adel og konge. Det var baseret på en gensidig afhængighed. Det var adelen, der valgte kongen til at lede landet og forsvare det mod fjender. Men adelens position og privilegier, som f.eks. skattefrihed, var helt afhængige af, at adelen tjente kongen. Uden adel ingen konge – uden konge ingen adel.

KONGENS FUNKTION

Kongen skulle forsvare landet mod dets fjender og sikre freden internt i landet. Han skulle begrænse volden i samfundet og sikre en retfærdig udøvelse af magten gennem lov og rettergang. Kongemagten kunne igennem middelalderen med stigende held monopolisere udøvelsen af vold. Det var kongen, der havde adgang til militær magt, og styrede retsvæsenet.

Det verdslige samfunds retsregler var beskrevet i landskabslovene - for Sønderjylland Jyske Lov-, samt for byerne i en række stadsretter. Retssystemet var i senmiddelalderen bygget op omkring herredsretten - i byerne rådstueretten-, landstingene og med kongens retterting som øverste instans.

KIRKENS FUNKTION

Kirken skulle sikre det enkelte menneskes adgang til paradiset via deltagelse i messen og udøvelsen af de hellige sakramenter. Kirkens magtmiddel var skriftemålet og den efterfølgende bod, samt - i yderste konsekvens – bandlysning.

Kirken kunne udelukke en person/ gruppe/ land fra adgangen til de hellige sakramenter og dermed fra Gud – en enorm magt! Store Familieliv, uddannelse og socialforsorg hørte under kirkens område.

Kirkeretten dvs. den kanoniske ret var et religiøst internationalt retssystem, som fastlagde kirkens interne regler, og hvordan kristne mennesker skulle leve sammen med hinanden i familie og samfund. Det var derfor kirken, der dømte i sager om ægteskabsbrud, åger, testamenter og arv. Disse sager blev behandlet af særlige kirkelige domstole, og bøderne gik til kirken.

OPBRUD I FUNKTIONEN

Oprindeligt havde skellet mellem den kirkelige og verdslige lovgivning været ret klar, men i løbet af middelalderen blev det stadig sværere at skelne mellem de to retssystemer. Der opstod gråzoner, og der var sager, som kunne behandles i begge retssystemer, f.eks. ægteskabsager. Paven, biskopperne og de store klostre blandede sig flittigt i den verdslige politik, da de også var store jordejere, og havde interesser, der var på linje med adelens. Biskopperne havde eksempelvis sæde i rigsrådet, hvor de var med til at rådgive om alt muligt andet end kristendom. Igennem hele senmiddelalderen var det kongemagtens primære ambition at begrænse kirkens magt - en ambition der lykkedes med reformationen.